

ARTYKUŁY RECENZYJNE/RECENZJE I PRZEGLĄDY PIŚMIENICTWA

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY 2023 z. 1
PL ISSN 0033-202X

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

Publikacja autorstwa Marty Wiktorii Trojanowskiej *Zlikwidowane, przekształcone, rozproszone. Nieistniejące biblioteki Radomia z lat 1839-2015* (Trojanowska, 2022) w założeniu miała być leksykonem nieistniejących już dziś bibliotek Radomia, a także katalogiem ich znaków proveniencyjnych. I chociaż nie udało się w pełni zrealizować tego założenia, ponieważ, ze względu na braki źródłowe, nie wszystkie hasła mogły być kompletne, opracowanie daje szeroki obraz historii radomskich bibliotek. W mieście, w omawianym okresie, działało wiele bibliotek, które miały charakter publiczny. Były to biblioteki organizacji i stowarzyszeń, biblioteki żydowskie, parafialne, oświatowe, repertuarowe, techniczne i fachowe, zakładów pracy. Wśród różnorodnych źródeł będących podstawą opracowania haseł znalazły się także wspomnienia bibliotekarzy. W formie hasłowej opisano ponad 160 nieistniejących już bibliotek radomskich w podziale na biblioteki przedwojenne (do 1945 r.) i biblioteki powojenne (od 1945 do 2015 r.). Uzupełnieniem haseł są reprodukcje odnalezionych znaków proveniencyjnych. W obrębie każdej części zastosowano układ alfabetyczny.

Materiały z konferencji zorganizowanej w dniach 9-10 września 2021 r. z okazji 70-lecia Biblioteki Politechniki Białostockiej zostały zamieszczone w publikacji *Biblioteki naukowe – doświadczenia przeszłości, wyzwania jutra* (Gogiel-Kuźmicka, Kierejczuk, red., 2022). Tom rozpoczyna rys historyczny Biblioteki Politechniki Białostockiej autorstwa Anety Gogiel-Kuźmickiej. Pozostałe teksty pogrupowano w trzech tematycznych częściach. W części pierwszej, najobszerniejszej, zatytułowanej „Organizacja i zadania bibliotek” autorzy odnieśli się m.in. do funkcjonowania bibliotek w okresie pandemii, np. artykuł Marcina Pędicha *Wykluczenie biblioteczne przed i w trakcie pandemii*, omówili problematykę prezentacji zasobów cyfrowych w serwisach internetowych polskich uczelni publicznych (artykuł Doroty Buzdygan i Marii Pietrukowicz), czy też scharakteryzowali zmiany roli biblioteki w strukturze uczelni w kontekście nowych uregulowań prawnych (tekst Danuty Szewczyk-Kłós i Doroty Wierzbickiej-Próchniak). W części drugiej „Biblioteki w służbie nauki”, zostały poruszone głównie zagadnienia związane z ewaluacją jakości działalności naukowej

uczelni wyższych (m.in. artykuły Iwony Taborskiej i Grzegorza Szczypy). W części trzeciej, poświęconej zawodowi bibliotekarza, podjęto zagadnienia nowej specjalizacji zawodowej – data librarian (artykuł Katarzyny Weiner i Łukasza Tomczaka), czy też zjawiska job craftingu w odniesieniu do bibliotek (Justyna Stępień).

Tematem wiodącym i tytułem siódmej edycji Lubelskiego Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy (14 stycznia 2021) stała się *Przestrzeń komunikacyjna współczesnej biblioteki*. W książce o tym samym tytule (Has-Tokarz, red., 2022) zawarto artykuły prezentowane podczas forum oraz teksty przygotowane w oparciu o referaty prezentowane podczas wcześniejszych edycji wydarzenia. W artykule wprowadzającym Anita Has-Tokarz omówiła zagadnienia podejmowane na siódmym forum oraz przedstawione tam referaty i dyskusję. Wśród prezentowanych przez autorów tomu tematów mieszczących się w pojęciu przestrzeni komunikacyjnej współczesnej biblioteki znalazła się analiza modeli i instrumentów komunikacji marketingowej w bibliotece (Renata Malesa), charakterystyka możliwości działań biblioteki w przestrzeni wirtualnej (Maciej Sztorc), znaczenia materialnej przestrzeni, designu w bibliotece (artykuł Anny Pietuch *Funkcjonalna i przyjazna przestrzeń jako narzędzie wspierające efektywną komunikację z użytkownikami na przykładzie Chełmskiej Biblioteki Publicznej im. Marii Pauliny Orsetti*). W kończącym tom artykule Monika Janusz-Lorkowska opisała promocję czytelnictwa w nietypowych dla czytania przestrzeniach i sytuacjach, np. imprezę cykliczną „Czytamy gdzie indziej”, przykłady funkcjonowania bibliotek na lotniskach i w centrach handlowych, *bookcrossing*.

Nieobecne dotychczas w Polsce empiryczne badania nad świadectwami odbioru literatury w grupach czytelniczych zaprezentowała Magdalena Stoch w pracy *Jak czytamy książki. Recepcja literatury w krakowskich i wielickich grupach czytelniczych* (Stoch, 2021). Celem badań autorki było „...rozpoznanie i opisanie fenomenu współczesnych grup czytelniczych działających w Krakowie i Wieliczce na tle ewolucji praktyk lekturowych i przemian w obrębie teorii recepcji” (s. 11). Najobszerniejszą częścią pracy jest relacja z badań własnych o charakterze etnograficznym, w ramach których autorka przyglądała się spotkaniom wybranych lokalnych klubów książki, odbywającym się w bibliotekach, księgarniach, kawiarniach czy antykwariatach. Ta część pracy została poprzedzona prezentacją wybranych kontekstów teoretycznych recepcji literatury, opisem praktyk kulturowych, które wpłynęły na ukształtowanie się współczesnych grup czytelniczych oraz przeglądem badań na ten temat. Z ustaleń badawczych autorki wynika m.in., że stałą właściwością recepcji literatury w grupach czytelniczych jest hipertekstualność. „Teksty zyskują nowe sensy przez bezustanne przywoływanie nowych kontekstów interpretacyjnych: od

innych tekstów kultury, po życiowe doświadczenia czytelników / czytelniczek” (s. 224).

Interesujące badania z zakresu zachowań informacyjnych przedstawiła Monika Krakowska w książce *Zachowania informacyjne człowieka w kontekście zjawiska epistemicznej bańki informacyjnej. Propozycja nowej koncepcji* (Krakowska, 2022). „Celem przeprowadzonych w książce rozważań teoretycznych oraz analizy pojęć, koncepcji, terminów i modeli było zaproponowanie autorskiego, nowego pojęcia epistemicznej bańki informacyjnej” (s. 273). Pierwsze dwa rozdziały zawierają charakterystykę różnorodnych cech i wymiarów zachowań informacyjnych, prezentację interdyscyplinarnych badań w tym obszarze, analizę kontekstu oraz przestrzeni zachowań informacyjnych człowieka. Rozdział czwarty *Bańki: filtrująca, epistemiczna i informacyjna oraz komory echa – charakterystyka zjawisk* zawiera analizę koncepcji i zjawisk związanych z mniej lub bardziej zamkniętymi przestrzeniami informacyjnymi. Ukoronowaniem rozważań i analiz autorki jest przedstawiona w ostatnim, piątym rozdziale, propozycja nowej koncepcji informatologicznej – epistemicznej bańki informacyjnej.

Praca zbiorowa przygotowana przez Centralną Bibliotekę Wojskową i Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych zatytułowana *Zarządzanie informacją i wiedzą na potrzeby analiz strategicznych i operacyjnych Sił Zbrojnych RP* (Tarczyński; Lis, red., 2022) składa się z trzech bloków tematycznych. W pierwszym, dotyczącym problematyki zarządzania informacją i wiedzą na potrzeby rozwoju sił zbrojnych, podejmowano m.in., temat wykorzystania sztucznej inteligencji i rozszerzonej rzeczywistości w kontekście ich roli w budowaniu świadomości sytuacyjnej oraz działań na współczesnym polu walki (Sławomir Augustyn). Z artykułów bloku drugiego zatytułowanego *Wymiar informacyjny środowiska operacyjnego i prowadzenie działań w domenie kognitywnej* wymienić można tekst Karoliny Kuśmerek opisujący działania dezinformacyjne i propagandowe Federacji Rosyjskiej czy też artykuł Patrycji Hrabiec-Hojdy i Justyny Trzeciakowskiej charakteryzujący wpływ mediów społecznościowych na działania w „białym wywiadzie”. Blok tematyczny „Bibliotekarze wojskowi jako brokerzy wiedzy w siłach zbrojnych” zawiera m.in. refleksje Henryka Hollendra dotyczące nowych ról bibliotekarzy w świecie zagrożeń cyberwojennych oraz prezentację Centralnej Bazy Specjalistycznej prowadzonej przez Centralną Bibliotekę Wojskową (Jerzy Kunikowski).

Publikacja autorstwa Sigitasa Narbutasa *Najwcześniejsze wydania Wielkiego Księstwa Litewskiego* (Narbutas, 2022) składa się z dwóch części – studium będącego podsumowaniem badań prowadzonych przez autora oraz wykazu alfabetycznego najwcześniejszych wydań litewskich. Za tego typu druki autor uznał wydania w językach polskim, litewskim, łańskim, ru-

skim, cerkiewnosłowiańskim i niemieckim, związane z terytorium państwowym Wielkiego Księstwa Litewskiego (drukowane w Księstwie), obywatelstwem twórcy (stworzone przez obywateli Księstwa) i miejscem stworzenia, czyli napisanymi w Księstwie lub (i) dla Księstwa. Sformowany przez niego w oparciu o powyższe kryteria korpus najwcześniejszych wydań litewskich obejmujący lata 1494-1553 został scharakteryzowany w podziale na trzy grupy: edycje wydane za panowania Aleksandra Jagiellończyka, Zygmunta Starego oraz Zygmunta Augusta. Tom, wydany w serii „Folia Bibliothecalia”, będącej owocem współpracy Książnicy Podlaskiej w Białymstoku oraz Biblioteki im. Wróblewskich Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie, zawiera także, podobne jak inne publikacje serii, litewską wersję językową tekstu.

Ukazał się dodruk klasycznego już dzieła Martina Kuckenburga *Pierwsze słowo. Narodziny mowy i pisma* (Kuckenburg, 2021), wydanego przez Państwowy Instytut Wydawniczy po raz pierwszy w Polsce w 2006 r. Autor w sposób klarowny, a zarazem uwzględniający różne dziedziny naukowe, przedstawił współczesny stan wiedzy badań na temat początków mowy oraz pisma. Uwzględnił nie tylko powszechnie zaakceptowane teorie, ale także starsze, już zakwestionowane, a także najnowsze, jeszcze niezwerifikowane. Część pierwsza, została poświęcona narodzinom mowy, w drugiej, autor rekonstruuje powstawanie pisma. Erudycyjną narrację autora uzupełniają ilustracje.

Ciekawą propozycję wydawniczą przygotowali studenci Uniwersytetu Gdańskiego podczas warsztatów edytorskich zrealizowanych w ramach studiów magisterskich na kierunku filologia polska. Książka *Bibliomania* zawiera trzy teksty wybitnych francuskich XIX-wiecznych pisarzy, eselistów, miłośników książki – esej Charlesa Nodiera *Miłośnik książek* oraz opowiadania Gustawa Flauberta *Maniak książkowy* i Charlesa Asselineau *Piektło bibliofila*. Analizując przedstawione w tomie utwory młodzi edytorzy tomu w *Postłowie* próbują odpowiedzieć na pytanie: „Czemu zatem ci miłośnicy, pisarze inspirujący się książkami innych autorów, żyjący z książek, piszący o książkach, zbierający książki i bez tych książek nieistniejący, piszą o zamiłowaniu do nich w sposób raczej diaboliczny i groteskowy, w tonie moralizatorskim i z ironicznym wybrzmiewającą przestroga?” (s. 88). Przyczyną może być, dostrzegana przez twórców zaprezentowanych utworów, cienka niekiedy granica przebiegająca między bibliofilstwem a bibliomanią. Wydaną starannie książkę uzupełniają ilustracje wybitnych rysowników Alfreda Kubina i Léona Lebégue’a.

Niebanalną publikacją – albumem czy też książką artystyczną zatytułowaną *Pięknodruki. Z kolekcji Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu* (Michałowski, 2022) została uczczona 120. rocznica powstania gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Książka zawiera fotografie artystyczne wybranych obiektów z bibliotecznymi kolekcji poznańskiej biblioteki,

fragmentów bibliotecznych wewnątrz i architektury, a także teksty literackie (wiersze, fragmenty prozy). „Pięknodruki to oczywista metafora. Choć nie wszystkie przedstawione w albumie artefakty są drukami, wszystkie są niezaprzeczalnie piękne. Obiekty pochodzące z ogromnych zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu tworzą w pamięci osad obrazów: kart, grafik, opraw, ale też kolorów, kształtów i struktur” (s. 122). Autorem fotografii oraz wyboru tekstów (wraz z Martą Stawską-Puchalską) jest Rafał Michałowski.

KSIĄŻKI OMÓWIONE

- Gogiel-Kuźmicka, Anna; Kierejczuk, Elżbieta, red. (2022). *Biblioteki naukowe – doświadczenia przeszłości, wyzwania jutra*. Białystok: Oficyna wydawnicza Politechniki Białostockiej, 213 s., il. ISBN 978-83-67185-21-9.
- Has-Tokarz, Anita (2022). *Przestrzeń komunikacyjna współczesnej biblioteki. Studia i szkice z teorii i praktyki*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 186 s., il. ISBN 978-83-227-9634-4.
- Krakowska, Monika (2022). *Zachowania informacyjne człowieka w kontekście zjawiska epistemicznej bańki informacyjnej. Propozycja nowej koncepcji*. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 335 s., il. ISBN 978-83-233-5134-4.
- Kuckenbug, Martin (2021). *Pierwsze słowo. Narodziny mowy i pisma*. Tł. Bartosz Nowacki. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 263 s., il. ISBN 978-83-06-03139-3.
- Michałowski, Rafał (2022). *Pięknodruki*. Z kolekcji Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Poznań: Biblioteka Uniwersytecka, 124 s., il. ISBN 978-83-60961-36-0.
- Narbutas, Sigitas (2022). *Najwcześniejsze wydania Wielkiego Księstwa Litewskiego. Poświęcone 550. rocznicy urodzin Franciszka Skoryny i 500. rocznicy opublikowania „Małej księżeczki podróżnej”*. Tł. z języka litewskiego Jan Sienkiewicz. Białystok; Wilno: Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego, 279 s., il. „Folia Bibliothecalia”. ISBN 978-8366137-61-5.
- Nodier, [Charles]; Fiaubert, [Gustav]; Asselineau, [Charles] (2022). *Bibliomania*. Gdańsk: Wydaw. Słowo / Obraz Terytoria, 90 s., il. ISBN 978-83-7453-536-6.
- Stoch, Magdalena (2021). *Jak czytamy książki. Recepcja literatury w krakowskich i wielkich grupach czytelniczych*. Kraków: Wydaw. Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej, 249 s., il. Prace Monograficzne; 1018. ISBN 978-83-8084-597-5.
- Tarczyński, Jan; Lis, Andrzej, red. (2022). *Zarządzanie informacją i wiedzą na potrzeby analiz strategicznych i operacyjnych sił zbrojnych RP*. Warszawa: Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, 222 s., il. ISBN 978-83-66937-10-9.
- Trojanowska, Maria Wiktoria (2022). *Zlikwidowane, przekształcone, rozproszone. Nieistniejące biblioteki Radomia z lat 1939-2015*. Radom: Radomskie Towarzystwo Naukowe, 273 s., il. ISBN 978-83-88100-14-7.

Barbara Koryś